

Bediüzzaman Said Nursî'nin İstibdada Karşı Dik Duruşu

Bediüzzaman Said Nursî
Put A Brave Front On Despotism

Hüseyin UZUN

Prof. Dr. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Öğretim Üyesi
Prof. Dr.; University of Sakarya, Member of Faculty of Applied Sciences

Özet

Bu çalışma, Said Nursî'nin Divan-ı Harb-i Örfi adlı eserinin son kısmında yer alan "Devr-i istibdada tımarhaneden sonra tevkifhânedeki iken zabtiye nâzırı Şefik Paşa ile muhaveremdir" başlıklı metnin analizi etrafında şekillendirilmiştir. Önce metnin başlığında yer alan istibdat kelimesinin Said Nursî tarafından nasıl tanımlandığı üzerinde durulacaktır. Sonra bu muhaverenin geçtiği devr-i istibdat olarak anılan II. Abdülhamid dönemi ile ilgili icraatlar hakkında kısaca bilgi verilecektir. Muhaverenin yapıldığı 31 Mart hadisesi ve Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemesi öncesindeki bu dönemde, Said Nursî'nin hak ve hakikatleri söyleme gayretlerine ve teşebbüslerine karşı ne gibi muamelelerle karşılaştığı ile ilgili bilgiler aktarılacaktır. Zaptiye Nâzırı Şefik Paşa ile Said Nursî'nin hangi zemin ve şartlarda bir muhavere gerçekleştirdiğini ve bu muhaverenin hangi aşamalardan geçerek bu konuşmanın yapılmasına zemin hazırladığı hususu anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Devr-i İstibdat, Mutlak İstibdat, Hürriyet, Demokratik Cumhuriyet

---

Abstract

This study is shaped around the analysis of the text titled "This is my conversation with Şefik Pasha, minister responsible for Security, in the the time of despotism, when I was taken into prison after the asylum" written in the last part of his work *Divan-ı Harb-i Örfî*. First of all, how the word despotism in the title is defined by Said Nursî will be emphasized. Then, brief information will be given about the activities related to the Sultan II. Abdulhamid period, which is known as the times of despotism, where this conversation took place. Information will be given about what kind of actions Said Nursî faced against his efforts and attempts to tell the truth in the period before the 31st March Incident and the Military Commission. The grounds and conditions under which the Minister Responsible For Security Şefik Pasha and Said Nursî were engaged in an intervention and the stages through which this conversation set the ground for making this speech will be explained.

Keywords: Despotism era, Absolute Despotism, Freedom, Democratic Republic

İstibdat Nedir? Çeşitleri Nelerdir?

İstibdat, kısaca baskı yönetimidir. Şahsi ve keyfi kararlarla yapılan bir idare şeklidir. Tek bir kişinin veya kişilerin görüş, arzu ve isteğine göre yapılan icraat tarzıdır.

Bu kısa tanımlamadan sonra, "İstibdat yönetimi, toplumda ne gibi çöküntülere ve zararlara sebep olur?" "İstibdat yönetiminin çeşitleri var mıdır?" şeklindeki suallerin cevapları üzerinde durmaya çalışalım.

Çoğu zaman istibdat denilince, tamamıyla baskının hâkim olduğu, seçimin olmadığı, tek şahsın hâkim olduğu, hiçbir hakkın tanınmadığı veya özgürlüklerin kısıtlandığı bir yönetim biçimi akla geliyor.

Oysa bir yönetim şeklinin adı Cumhuriyet olabilir. Hatta yöneticiler seçimle işbaşına gelebilir. Fakat yönetim ve icraat demokratik niteliklere sahip olmazsa, adı Cumhuriyet olsa bile, icraatına göre zayıf istibdat, şiddetli istibdat, mutlak istibdat, keyfi yönetim, baskı veya dayatma ile iş gören yönetim, evrensel hukuk kriterlerinden uzaklaşan bir yönetim gibi adlarla tanımlanabilir. Demek asıl bakılması gereken kriter, uygulamalar ve icraatlarıdır. Cumhuriyet rejiminin "mânâsız isim ve resimden" ibaret olmaması gerekir.

Nasıl ki bir renk spektrumunda beyazdan siyaha doğru renk tonu geçişi varsa, rejimler için de "katılımcı demokratik dindar Cumhuriyetten" tutun da "mutlak istibdata" kadar değişen bir rejim spektrumundan bahsedilmesi gerekir. İstibdat uygulamaları dikkate alındığında, hafif istibdattan mutlak istibdata doğru değişen farklılıklar gösteren çeşitleri mevcuttur (Resim 1).

Bediüzzaman Said Nursî, II. Abdülhamid dönemindeki idare şeklini, siyaseti ve yapılan icraatları değerlendirerek, bu döneme "cüz'î, zayıf veya hafif istibdat" adını vermektedir.

II. Meşrûtiyet'in ilanından sonra vuku bulan 31 Mart Hadisesinden (13 Nisan 1909) sonraki İttihad ve Terakki Partisinin iktidarda olduğu dönem için "pek şiddetli küllî istibdat" tabirlerini kullanmıştır. Nitekim bu dönemde zulmün ve işkencelerin ayyuka çıktığını ve Divan-ı Harb-i Örfî (sıkıyönetim mahkemesi)yle terör estirildiğini görüyoruz.

Adaletsizliğin kol gezdiği, hukukun siyasete alet edildiği, hak ihlallerinin yaşandığı, sürgün, hapis, tecrit, tertip, tarassut, zindan, karalama ve zehirleme ile dopdolu icraatların yer aldığı, tek partili Cumhuriyet dönemine de "mutlak istibdat" adı vermiştir.

Bediüzzaman Said Nursî'in yaptığı bu sınıflandırma dikkate alındığında, istibdat rejimleri için uyguladıkları icraat ve siyasete göre şiddetli istibdat, şiddeti düşük istibdat, sert istibdat, hafif istibdat gibi değişik tanımlamalar da yapılabilir. Fakat sonuçta bütün bu tanımlamalar, istibdat rejimi kavramı içerisine giren uygulama şekilleridir.

Bediüzzaman Said Nursî, istibdatın her türlüsüne karşı çıkan, katılımcı dindar Cumhuriyeti savunan bir İslam âlimidir. Nitekim "İstibdat ne

*Cumhuriyet
rejiminin
"mânâsız isim ve
resimden" ibaret
olmaması gerekir.*

Görsel ve yazılı basın kontrol altına alarak, toplumun nasıl düşünmesi gerektiği şeklindeki algı operasyonları ile propaganda baskısı şeklinde olabilir.

şekilde olursa olsun, meşrûtiyet libası giysin ve ismini taksın, rast gelsem sille vuracağım”^[1] veciz cümlesi, Bediüzzaman Said Nursî’ye aittir.

İstibdat çeşit çeşittir. Toplumlarda farklı şekillerde karşımıza çıkar. İstibdat ideolojik veya ilmî baskı şeklinde olabilir. Korku atmosferi oluşturma şeklinde olabilir. İşten atılma tehdidi şeklinde olabilir. İhale alamama endişesi şeklinde olabilir. Hukukun siyasete alet edilmesiyle, adaletli kararların değil de siyasi kararların alınması baskısı tarzında olabilir. Masumlara zulüm şeklinde olabilir. Muhalif düşünce ve fikirlerin cezalandırılması şeklinde olabilir. Görsel ve yazılı basın kontrol altına alarak, toplumun nasıl düşünmesi gerektiği şeklindeki algı operasyonları ile propaganda baskısı şeklinde olabilir.

(Resim 1. Beyazdan siyaha doğru renk tonu geçişini gösteren bir renk spektrumunda rejimlerin “katılımcı demokratik dindar Cumhuriyet” yönetiminden “mutlak istibdat”a doğru değişiklik gösteren “rejim spektrumu”)

Bediüzzaman Said Nursî’nin İstibdat Tanımlaması

Şimdi de Bediüzzaman Said Nursî’nin Münazarat adlı eserinde, “istibdat nedir?” sorusuna verdiği cevabı analiz edelim.

İstibdat nedir; meşrûtiyet nedir? şeklinde sorulan soruların cevabında Bediüzzaman Said Nursî, istibdata yedi farklı açıdan tanımlama getirmiştir.^[2]

(1) “İstibdat tahakkümdür”: Yani baskı kurarak, zorlamayla, korkutmayla hükmetmektir. Cumhuriyet rejimini dikkate alarak analiz yapacak olursak yasama, yürütme ve yargının tek elde veya tek kişide toplanması, meclisin etkisizleştirildiği ve denetleneme mekanizmasının kaldırıldığı tek adam rejiminin baskıcı idaresidir.

(2) “Muâmele-i keyfiyedir”: Yani keyfi hareket etmektir. Şahsi his, heves, kin, nefret veya menfaatlara göre hareket etmektir. Liyakatin devre dışı kalmasıdır. Genel bir uzlaşma zeminine ihtiyaç duyulmadan, şeffaflıktan uzak gizli kapaklı icraat yapılmasına müsait bir zemindir.

(3) “Kuvvete istinad ile cebirdir”: Yani devletin, iktidarın veya bürokrasinin gücünü arkasına alarak yetkisini, nüfuzunu ve makamını kötüye kullanarak zorla, baskıyla, tahakkümle, korkutmayla, tehditle iş görmek anlamına gelir.

(4) “**Rey-i vâhiddir**”: Yani ortak aklın devre dışı kaldığı, liyakatin önemsenmediği tek kişinin görüşü, fikri ve icraatıdır.

(5) “**Sû-i istimâlâta gâyet müsâit bir zemindir**”: Yani bilhassa denetimsizlik sayesinde yetki ve sorumluluğun şahsi menfaatlere alet edilmesine müsaittir. Adam kayırmacılığa, kendine taraf olanların nemalandırılmasına, yandaş ve akraba kayırmacılığına müsait bir zemindir.

(6) “**Zulmün temelidir**”: Yani haksızlığa, adaletsizliğe, kul hakkına girmeye sebep olabilecek bir ortamı, bir zemini hazırlar.

(7) “**İnsâniyetin mâhisidir**”: Yani insan hak ve hürriyetlerinin yerle bir olduğu bir yönetim şeklidir. Diğer bir ifadeyle, insanı itibarsızlaştırmaya, onurunu kırmaya, haksız yere suçlama ve cezalandırmaya sebep olan bir idare şeklidir. Her bir birey cinsiyet, ırk, renk, din, dil, yaş, tabiiyet, düşünce farkı, ulusal veya toplumsal köken, zenginlik gibi farklar önemli olmaksızın kanun karşısında eşit olması gerekirken, istibdat tüm bu hakları zedeleyen veya mahveder.

Kısacası her türlü istibdat bilimsel, toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmeyi frenleyen ve ilerleyişin önünde birer pranga rolü oynayan bir idari rejim şeklidir, denilebilir.

II. Abdülhamid Dönemi İcraatları

“Devr-i istibdadda tımarhaneden sonra tevkifhânedeki iken zaptiye nâzırı Şefik Paşa ile muhaveremdir” başlığında yer alan devr-i istibdat kelimesiyle kast edilen II. Abdulhamid dönemi ile ilgili bazı icraatlar hakkında kısaca bilgi verelim.^[3]

- II. Meşrutiyetin (23 Temmuz 1908) ilanına kadar süren ve zayıf istibdat olarak adlandırılan II. Abdülhamid döneminin en ağır cezası “sürgün”. Padişaha itaat etmeyenlerin Haliç’e atıldığı ile ilgili de dedikodular halk arasında dolaşıyor.

- Devleti ilgilendiren faaliyetleri takip etmek için bir “Hafiy Teşkilatı” kurulmuş. Mahkemeler, hafiyelerin sözlerine itibar ederek karar verebilmekte.

- Karşıt fikirlerin yayılmasını önlemek amacıyla basın ve yayında sıkı, ciddi bir sansür var.

- Padişaha muhalif olup çeşitli faaliyetlerde bulunanları, hapse atarak veya uzak yerlere sürerek cezalandırma politikası uygulanmakta.

- Devlete zarar gelmesin diye, fikir ve düşünce özgürlüğü askıya alınmış, hatta yok denecek kadar az. Muhalif düşüncelere, tahammül bile edilemiyor. Her tarafta korku atmosferi hâkim.

- Bazı memurların işgüzarlığından, bazılarının tarafgirliğinden, bazılarının menfaatinden, bazılarının kin, öfke ve intikam duygularının devreye girmesinden baskı ve keyfi yönetim şiddetli bir tarz almış.

- Jurnalcılık oldukça yaygın.

Her türlü istibdat bilimsel, toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmeyi frenleyen ve ilerleyişin önünde birer pranga rolü oynayan bir idari rejim şeklidir, denilebilir.

Bediüzzaman Said Nursî, Sultan II. Abdülhamid'in şahsını değil, uyguladığı metodu ve menfi siyâsetini tenkît etmiştir. Bu tenkit, müsbet bir tenkittir.

- Doğu'da Hamidiye alayları devletin gücünü arkasına alarak halka zulüm yapmaya başlamış ve buna bir tedbir düşünülmemiş.

Burada II. Abdülhamid'in şahsı ile uyguladığı menfi siyaset şeklini birbirinden ayırt etmek gerekir. Nitekim Bediüzzaman Said Nursî, II. Abdülhamid Hân'ın şahsı için "mazlûm padişah, şevketli sultan ve şahsen velî bir zattır" övgüsünde bulunmuştur.

Demek ki siyasi bir kişiliği değerlendirirken namaz kılmak, takva sahibi olmak, oruç tutmak gibi şahsi farz vazifelerini yerine getirmesi veya şahsi kemalatı değil, yaptığı icraatları dikkate alınmalıdır. Dünyevi işlerde "sahabat mi önceliklidir? Yoksa maharet mi?" sorusunu sormak gerekir. Elbette dünyevi işlerde uzmanlık, liyakat ve maharet öne çıkmalıdır.

Tüccar, takva ehli hatta velî olabilir; ama hileli mal satarsa, verdiği sözde durmazsa, aşırı pahalı satarsa, o tüccara itimat edilmez. Bir idareci de şahsi fazilet veya takva sahibi olabilir, fakat adaletle, hukukla, meşveretle hareket etmezse, denetlemeyi şeffaflaştırmazsa, şahsi riyaseti öne çıkararak iş görürse, o idareciye güvenilmez ve itimat edilmez.

Bir zat şahsen velî olabilir ve çok sâlih de olabilir. Ancak bu, hayatının başka alanlarında kusurlu olmaması anlamına gelmez. Hatta şeytanın, insanın istiğfar ve istiâze yolunu kapamak için insana kusurunu itiraf ettirmemesi tarzında mühim bir desise verdiği hakikatini de dikkate aldığımızda, kişinin hata ve kusur yapma ihtimalinin ne kadar da yüksek olduğunu tahmin edebiliriz.

Demek ki bir insan şahsen faziletli olabilir. Ancak sahip olduğu fazileti onun hiç kusur işlemeyeceği anlamına gelmez. Ya da kusur işlemesi, o kişinin şahsi faziletini aşağıya düşürmez.

Bediüzzaman Said Nursî, Sultan II. Abdülhamid'in şahsını değil, uyguladığı metodu ve menfi siyâsetini tenkît etmiştir. Bu tenkit, müsbet bir tenkittir. Hak ve hakikat adına yapılmış bir uyarı niteliğindedir. Gelecek nesillere de bir mesaj içerir niteliktedir. Bediüzzaman Said Nursî, daima hakkın ortaya çıkması maksadıyla tenkit yapmıştır. Bu hakikatı da şöyle ifade etmiştir: "Sâik-i tenkit (tenkitin asıl gayesi ve sevk edici unsuru), aşk-ı hak (hakkın ortaya çıkmasındaki mutluluk) ve arzu-yu tenzih-i hakikat (hakikatlerin yanlışlardan arındırılması veya temizlenmesi arzusu) olmalı."^[4]

Tarihin şeref levhalarında yerini alan Fatih Sultan Mehmet'in şahsi hislerine kapılması veya yanlış bilgilendirilmesi sonucu Rum mimarın elini haksız yere kestirmesi, bir şahsın ne kadar mütedeyyin veya velî de olsa, hata yapma riskinin mevcudiyetini bizlere gösteren güzel bir örnektir.

Bediüzzaman Said Nursî'nin İstanbul Macerası

Makalemize konu olan muhavere öncesinde, Said Nursî'nin hak ve hakikatleri söyleme gayretlerine ve teşebbüslerine karşı ne gibi muamelelerle karşılaştığı hususuna değinelim. Muhavere, 31 Mart hadisesi ve Divan-ı Harb-i Örfî mahkemesi öncesinde başlayan ve tımarhaneden tevkifhaneye kadar varan bir sürecin sonucunda gerçekleşir.

Aşağıda Bediüzzaman Said Nursî'in ifade ettiği ve bu muhavere içeriğinde dillendirdiği süreç dikkate alınarak izah yapılmaya çalışılmıştır. Bu süreç şöyle tanımlanır: "Bir kere Mabeyinde yırtıldı, Şişli'de bir Ermeni'nin evine düştüm. Orada yırtıldı, Şekerci Hanı'na düştüm. Orada da yırtıldı, tımarhaneye düştüm. Şimdi de tarassuthaneye (gözaltı yerine) düşmüşüm."^[5]

Bediüzzaman Said Nursî, henüz 30 yaşlarında iken 1907 yılının Aralık ayının son günlerinde, Van valisi olan Tahir Paşa'nın 16 Kasım 1907 tarihli referans mektubu ile İstanbul'a gelir.

İstanbul'a gelişinin asıl amacı Van, Bitlis ve Diyarbakır'da kurmak istediği Medresetüzzehra isimli üniversite projesini anlatmak ve maddi finansmanını sağlamak için Sultan II. Abdülhamid ile yüz yüze görüşmekti.

Sunmak istediği proje, Doğu Anadolu'nun cehaletini ortadan kaldırmak için padişaha arz edeceği; fen ve din ilimlerinin birlikte okutulacağı ve aynı zamanda eğitim dilinin Arapça, Türkçe ve Kürtçe olacağı, "Câmiü'l-Ezher'in kızkardeşi" vasfına sahip Medresetüzzehra projesiydi.

Görüşmek istediği diğer konu ise doğu halkının terakkisine sebep olabilecek ve Batıyla iletişimi kolaylaştıracak yöresel dilin okullarda okutulmasıydı. Bediüzzaman Said Nursî, hükümetin Şark'taki kasabalarda ve köylerde okullar açtığını, bu okullarda eğitim dilinin Türkçe olduğunu, bunun iyi ve şükranla karşılanması gereken bir durum olduğunu ifade edecektir. Sonra yöre insanının bu dili bilmediğini, muallimlerin de mahalli lisanı anlamadığını, bundan dolayı öğretmenlerle halkın diyalog kuramadığını bildiren durumun düzeltilmesi teklifinde bulunmaktı.

Ayrıca, Hamidiye Alaylarının Şarktaki yapılanmasından ve paşaların olağanüstü yetkilendirilmesinden ve onların yöre insanının inanış ve adetlerine ters olan davranış biçimlerinden halkın oldukça rahatsızlık duyulduğunu bizzat müşahade eden Bediüzzaman Said Nursî, "Hamidiye Alayları" projesinin ıslah edilmesi gerektiği konusunu da II. Abdülhamid'e iletme-yi hedeflemişti.

Bediüzzaman Said Nursî, İstanbul'a gelir gelmez padişahla görüşebilme imkânını aradı. Görüş ve taleplerini doğrudan doğruya padişaha aktarması büyük bir önem arz ediyordu. Maalesef bürokrasiye takılacaktı.

1-Önce "Mabeyn-i Hümayûn'a" (Saray'ın özel kalem müdürlüğüne veya genel sekreterliğine) gider.

Bediüzzaman Said Nursî, 1908'in Mart ayı başlarında Mabeyn-i Hümayûn'a gider. Padişahla çok önemli hususlara dair yüz yüze görüşmek istediğini beyan eder. Maalesef, vazifeli paşalar, çeşitli bahaneler ileri sürerek, Said Nursî'nin görüşme isteğini reddederler. Mabeyn-i Hümayûn'daki paşaların bu keyfi davranışları nedeniyle Bediüzzaman ile aralarında şiddetli tartışmaların yaşandığı, kendilerinin daha sonraki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Sonuçta görüşme gerçekleşmez. Fakat Bediüzzaman, padişahla görüşme talebinden de vazgeçmez. Nasıl ve ne şekilde görüşme yapabilirim düşüncesiyle, çeşitli çareler ve imkânlar aramaya devam eder.

Mabeyn-i Hümayûn'daki paşaların bu keyfi davranışları nedeniyle Bediüzzaman ile aralarında şiddetli tartışmaların yaşandığı, kendilerinin daha sonraki ifadelerinden anlaşılmaktadır.

*Bediüzzaman,
Ferik Ahmet
Muhtar Paşa'nın
aracılığıyla
İstanbul Şişli'de
Vanlı zengin
bir adamın
evinde Mabeyn
paşalarıyla ikinci
bir görüşme
yapma fırsatını
yakalar.*

2- Şişli'de Mabeyn paşalarıyla görüşmesi

Görüşme talebinde ısrar eden Bediüzzaman, Ferik Ahmet Muhtar Paşa'nın aracılığıyla İstanbul Şişli'de Vanlı zengin bir adamın evinde Mabeyn paşalarıyla ikinci bir görüşme yapma fırsatını yakalar. Padişahla niçin görüşmek istediğini ve gerekçelerini anlatır. Fakat yine Mabeyn paşaları, Said Nursi'yi görüşme fikrinden vaz geçirmeye çalışırlar. Hatta Mabeyn paşalarıyla burada da sert münakaşalar yaşanır. Yapılan görüşme engellemesinin yanlış olduğunu, milletin umumi menfaatine faydalı projeleri padişaha sunması gerektiğini ısrarla söylemesine rağmen bir türlü paşaların keyfi muamelelerini aşamaz.

3- Mabeyn-ı Hümayuna dilekçe yazıp bırakır.

Bu görüşmelerden bir sonuç çıkmayacağını anlayan Bediüzzaman, çareyi Padişaha hitaben meramını anlatan bir dilekçe yazmakta bulur. Şarkın cahillikten kurtulabilmesi için yapılması gerekenleri, Medresetüzzehra projesini, Hamidiye Alaylarının eksikliklerinin anlatıldığı bir dilekçeyi, Mabeyn-i Hümayûn'a sunar.

Hatta bu dilekçenin metni, daha sonraları 2 Aralık 1908'de Şark ve Kürdistan gazetesinde de yayınlanır.

4- Fatih Camii avlusundaki Şekerci Hanı'na gider.

Mabeyn-i Hümayûn'a dilekçe verdikten sonra, birkaç gün bekler. Fakat yine bir ses çıkmaz. Belki de dilekçe, ya sümenaltı yapılmış ya da bürokratik engellemelere takılmıştı. Elbette Bediüzzaman'da da çareler tükenmez. Bu sefer padişahın ve devletin dikkatini çekmek ve projelerinin ne kadar ciddi olduğuna nazarları sevk etmek için, Fatih Camii avlusunda bulunan Şekerci Hanında bir oda kiralar ve kapısına da şöyle bir levha astırır.

“Burada her çeşit suale cevap verilir. Her müşkül halledilir. Ama hiç kimseye sual sorulmaz.”

5- Bediüzzaman, tımarhaneye gönderilir.

Kiraladığı oda kapısındaki bu ilginç ve ilgi çekici levha üzerine, iki ay süresince değişik alanlardaki ilim adamları, talebeler, müderrisler gelip her türlü ilme dair, ince ayrıntılar içeren ve müşkil sualler sorarlar. Herkes sorduğu sorulara, tatmin edici ve isabetli cevaplar alırlar.

Bediüzzaman'a gösterilen bu ilgi üzerine, Mabeyn paşalarını bir telaş sarar. Gelişmeler incelendiğinde Bediüzzaman'ın faaliyetlerini engellemeyi düşündükleri açıktır. Onu itibarsızlaştırmaya çalışırlar. Zülüflü İsmail Paşa'nın (askerî okullar müfettişi) “Her soruya cevap veren, her soruya cevap vermeyi iddia eden ve Saray'a karşı böyle pervasızca eleştiriler getiren bir adam, olsa olsa deli olabilir, akıl hastası olur” önerisiyle, Bediüzzaman'ı alıp tımarhaneye göndermenin en iyi kurtuluş çaresi olabileceği sonucuna varılır.

Bu amaçla iki Musevi, bir Rum, bir Ermeni, bir de Türk doktorundan rapor alınarak, Bediüzzaman'ın "zayıf istibdat, bana mektep eyledi" dediği, "Toptaşı tımarhanesine" gönderilir. Orada bir müddet kalır.

Bediüzzaman, daha sonraları Afyon hapisanesinde iken Başbakanlığa, Adliye başkanslığına ve Dahiliye Bakanlığına yazdığı bir dilekçede bu hususu şöyle ifade edecektir:

"Bitlis vilâyetine tâbi Nurs Köyü'nde doğan ben, talebe hayatımda, rast-gelen âlimlerle mücadele ederek, ilmî münakaşalarla karşıma çıkanları inayet-i İlähiye ile mağlûp ede ede İstanbul'a kadar geldim. İstanbul'da, bu afetli şöhret içinde mücadele ederek, nihayet rakiplerimin ifsadıyla merhum Sultan Hamid'in emriyle tımarhaneye kadar sürüklendim."^[6]

Said Nursî tımarhanede iken akıl hastanesi baştabibi vicdanlı, hamiyetli ve basiretli bir zat olsa gerek, Said Nursî ile karşılıklı konuşarak onu muayene ettikten sonra, meselenin aslını teşhis eyler. Doktor raporunu tanzim eder ve Mabeyn'e şöyle bir rapor yazısı gönderir:

"Eğer Bediüzzaman Said Nursî'de zerre kadar bir cünunluk varsa, o takdirde dünyada hiçbir akıllı insan yoktur."

6- Bediüzzaman Said Nursî, tevkifhaneye (nezarete) atılır

Said Nursî'in tımarhaneye atılarak itibarsızlaştırma teşebbüsü de işe yaramamıştır. Bunun üzerine Mabeyn paşalarının farklı caydırıcı yollara tevessül ettikleri görülür. Bu sefer caydırıcılığı daha etkili olabilecek, şartların ağır olduğu nezarete atmak çaresi düşünülür ve Said Nursî, nezarete atılır.

Acaba paşalar, Said Nursî'nin bir süre nezarete kaldıktan sonra, "bu işin sonu yok" deyip aklının başına geleceğini mi düşündüler, bilinmez. Veya görüşme talebinden vaz geçip, İstanbul'dan çekip gidebileceğini mi düşündüler, yine bilinmez.

Diğer bir çare olarak Said Nursî'ye rüşvet teklif etmeyi planladılar. "Paranın ikna edemeyeceği bir adam olamaz", diye düşünmüş olmalı ki, Paşahânın onayıyla sus payı kabilinden bahşiş ve rüşvet teklifi için zaptiye nazırı Şefik Paşa görevlendirilir.

Tüm bu hadiseler ve maceralar sonrası, Bediüzzaman Said Nursî tevkifhanede iken Şefik Paşa ile arasında bir konuşma gerçekleşir. Bu konuşmanın özeti kabilinden bir bölüm, Divan-ı Harb-i Örfî adlı eserin sonuna eklenerek, istifademize sunulmuştur. Bu konuşma metnini okuduğumuzda, şahısların ve zamanın değişmesine rağmen ifade edilen hakikatlerin günümüz meseleleri ile irtibatlı olduğunu daha yakinen görme fırsatını yakalayabileceğiz.

Devr-i İstibdadda Tımarhaneden Sonra Tevkifhânedeki İken Zaptiye Nâzırı Şefik Paşa İle Muhaveremdir^[7]

Zaptiye Nâzırı (Emniyet genel müdürü):

(Zaptiye Nezâreti, 1909 senesinde ilga edilerek yerine Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti kurulmuştur.)

Said Nursî'in tımarhaneye atılarak itibarsızlaştırma teşebbüsü de işe yaramamıştır.

Şefik Paşa'nın
teklifi ve dönemin
zayıf istibdat
olduğu dikkate
alındığında
anlaşıyor ki,
istibdat ve baskı
yönetimlerinin
birinci ortak
özellığı rüşvet,
para, ihale
ve makam
teklifleridir.

“Padişah sana selâm etmiş. On altun (Bin kuruş) da maaş bağlamış. Sonra da memleketine döndüğün vakit o maaşı yirmi-otuz lira yapacak. Ve bu seksen altını da ihsan-ı şahane (padişahın hediyesi) olarak sana göndermiş. Hem sana selam ediyor” dedi. [7]

Zaptiye Nazırı Şefik Paşa, Said Nursî'ye padişahın konudan haberdar olduğunu ima ederek, Padişahın selamını iletir. Sonra maaş teklifini yapar. Eğer İstanbul'dan ayrılarak memleketine giderse, maaşının iki-üç katına çıkartılacağı teklifinde bulunur. Ayrıca padişahın hediyesi olarak seksen altın nakit para takdim edilir.

Teklif edilen maaş ve nakit paranın yüksekliğini anlayabilmek için o dönemdeki paranın alım gücüne bakmak gerekir ki o dönem şartlarında bu oldukça yüksek bir meblağdır.

“Cevaben: Ben maaş dilencisi değilim. Bin lira da olsa kabul edemem. Kendim için gelmedim. Memleketim için geldim. Hem de bu bana vermek istediğiniz hakk-ı sükúttur (sus payıdır).”[7]

Bediüzzaman Said Nursî'ye teklif edilen rüşvetlerin veya makamların “sus payı” olduğunu ifade ederek, kendisine takdim edilen makamı ve ihsanı reddedip dik duruşundan asla taviz vermediğini müşahede ediyoruz. Hakkın ve doğrunun söylenmesine engel olabilecek tüm dünyevi kazançları veya teklifleri reddederek dik bir duruş sergiliyor. Konjonktüre göre ve şartlara göre savunduğu hak duruştan asla vaz geçmiyor.

Şefik Paşa'nın teklifi ve dönemin zayıf istibdat olduğu dikkate alındığında anlaşılıyor ki, istibdat ve baskı yönetimlerinin birinci ortak özelliğı rüşvet, para, ihale ve makam teklifleridir. İstibdat idaresinin teklifini kabul eden emir altına girecektir veya yapılan tüm yanlışlara, zulümlere karşı sessiz kalmak zorunda bırakılacaktır. Akla günümüz İslam âleminde de buna benzer tekliflerin sunulup sunulmadığı gelmektedir. Bu değerlendirmeyi okuyucularımızın ferasetine, basiretine ve takdirine havale ediyorum.

“Nâzır: İradeyi reddediyorsun, irade red olunmaz.”[7]

Şefik Paşa, Said Nursî'den beklemediğı bir tepki ile karşılaşınca, teklifin padişah tarafından yapıldığını ve reddedilemeyeceğini hatırlatır. Adeta sarayın veya yetkili bir otorite sahibinin emri, talebi ve isteğinin reddettiğı hatırlatması yapılıyor. Böyle bir tavır görülmemiş bir tavidir. Şefik Paşa alttan alta “otoritenin emri yerine getirilmezse, başına ne geleceğini sen düşün! şeklinde bir tehditkar yaklaşım da sergilemektedir.

“Cevaben dedim: Reddediyorum; tâ ki padişah darılsın, beni çağırsın, ben de doğrusunu söyleyeyim.”[7]

Şefik Paşa'nın bu tepkisine karşı Said Nursî, Padişahın talebini reddettiğini ifade eder. Bu ret cevabını duyan Padişahın “böyle bir zamanda böyle bir cesaret örneğı gösteren zat kim olsa gerek” diye düşünebileceğini ve kendisini huzura kabul edebileceğini tasavvur eder.

“Ben de doğrusunu söyleyeyim” ifadesiyle Doğı Anadolu bölgesinde doğan, büyüyen ve kendini yetiştiren uzman ve liyakat sahibi bir âlimin,

padişaha doğruları ancak kendisinin ifade edebileceği hususunu dile getirebileceğini ima ediyor. Said Nursî'nin aktaracağı bilgiler, aracısız aktarılması gereken bilgiler. Farklı kişiler aracılığıyla bilginin padişaha aktarılmasında sıkıntıların yaşanabileceğine dikkat çekerek, padişahla yüz yüze görüşmek istediği yorumu yapılabilir.

Şefik Paşa'nın tepkisi ve dönemin zayıf istibdat olduğu dikkate alındığında, istibdat ve baskı yönetimlerinin ikinci ortak özelliğinin, tek bir şahsın emri ve fikrinin sorgusuz, sualsiz ve itirazsız kabul edilmesi gerektiği anlayışı olduğu açıktır. Hatta müspet eleştirilerin bile hazmedilemeyeceği bir anlayıştır. Günümüz İslam âleminde de buna benzer anlayışların var olup olmadığını yine okuyucularımızın ferasetine, basiretine ve takdirine havale ediyorum.

Nâzır: “Neticesi vahimdir!”^[7]

Şefik Paşa'nın gösterdiği bu tepki dikkate alındığında, rüşvet teklifi işe yaramayınca, Bediüzzaman Said Nursî'yi tehdit, korkutma ve yıldırma teşebbüsüne geçilmiştir. Said Nursî, bu tehdide beş para ehemmiyet vermeyerek dik duruşunu değiştirmemiştir.

Şefik Paşa'nın “neticesi vahimdir” şeklindeki tehdidi ve dönemin zayıf istibdat olduğu dikkate alındığında, istibdat ve baskı yönetimlerinin üçüncü ortak özelliği, tehdit, korkutma, ürkütme, caydırma ve yıldırma politikalarıdır.

İşten atılma veya işe girememe korkusu, devletle bağlantılı işi varsa onu yapamama korkusu, bulunduğu makam ve görevden alınma korkusu şeklindeki endişeler de tehdit kapsamına giren yaklaşımlardır. Hak ve hakikati söyleyenlere karşı sosyal medya vasıtasıyla saldırı ve tacizlerin yapılması, vaz geçirmek için türlü türlü iftiralarda bulunulması, en doğal hukuki haklarının elinden alınması şeklindeki girişimler de tehdit kapsamına girer. “At sahibine göre kişner” atasözünün beyanıyla idarecilerin gösterdiği tehdit tavrı, memurlara ve bürokratlara da yansiyacaktır.

Günümüz İslam âleminde de buna benzer tehditlerin, korku ve yıldırma faaliyetlerinin var olup olmadığını yine okuyucularımızın ferasetine, basiretine ve takdirine havale ediyorum.

“Cevaben: Neticesi deniz olsa, geniş bir kabirdir. (İdam olunsam, bir milletin kalbinde yatacağım.) Hem de İstanbul'a geldiğim vakit, hayatımı rüşvet getirmişim, ne isterseniz ediniz! Bunu da ciddi söylüyorum.”^[7]

Şefik Paşa'nın tehditkâr ifadesine karşı, Said Nursî de tehditlere boyun eğmeyen bir kişi olduğunu ifade ederek dik duruş örneği sergilemektedir. Said Nursî, “nasıl ki sizlere boyun eğmeyenleri Haliç'e taş bağlayarak atıyorsanız, beni de atabilirsiniz” diyerek, ölümden korkmadığını ve doğruluğuna inandığı fikirleri söylemekten vaz geçmeyeceğini ifade ediyor. Said Nursî “bunu da ciddi söylüyorum.” şeklindeki ifadesiyle, söylediklerinin ciddi olduğunu vurgulayarak söylüyor.

Şefik Paşa'nın tepkisi ve dönemin zayıf istibdat olduğu dikkate alındığında, istibdat ve baskı yönetimlerinin ikinci ortak özelliğinin, tek bir şahsın emri ve fikrinin sorgusuz, sualsiz ve itirazsız kabul edilmesi gerektiği anlayışı olduğu açıktır.

İdarecileri veya riyaset-i şahsiyeyi tenkit içeren bir cümle, bir paylaşım veya bir söylem sarf eden kişinin tutuklanma, yargılanma, tazminat veya hapisane gibi cezai müeyyidelerle karşıya kalmayı göze alması gerekir.

Said Nursî'nin tehditkâr ifadelerle karşı verdiği cevap dikkate alındığında, istibdat ve baskı yönetimlerinin dördüncü ortak özelliği sürgün, hapisane, hatta idam tehdidi gibi hak mahrumiyetlerine sebep olan uygulama tarzlarıdır.

Bu uygulama tarzlarına çeşitli örnekler vermek mümkündür. İdarecileri veya riyaset-i şahsiyeyi tenkit içeren bir cümle, bir paylaşım veya bir söylem sarf eden kişinin tutuklanma, yargılanma, tazminat veya hapisane gibi cezai müeyyidelerle karşıya kalmayı göze alması gerekir. Memursanız, memuriyetten atılma tehdidi ile yüz yüze kalılabilmektedir.

Günümüz İslam âleminde de buna benzer sürgün, hapisane ve hak mahrumiyeti gibi cezai müeyyidelerin uygulanıp uygulanmadığını yine okuyucularımızın ferasetine, basiretine ve takdirine havale ediyorum.

Bediüzzaman Said Nursî, Şefik Paşa'ya verdiği cevabına devam ediyor:

"Ben isterim ki; ebna-yı cinsimi (insanları, âlimleri, memurları, idarecileri, toplumun her kesimini) bilfiil (sadece lafla değil, örnek bir tavır sergileyerek, hakta sebat ederek, dik durarak) ikâz edeyim ki, devlete intisab (devlet kurumlarında memur olarak, idareci olarak görev almak), hizmet etmek içindir. Maaş kapmak için değildir.^[7]

"Maaş kapmak için değildir." ifadesiyle, devlet kurumlarında memur olan, idareci olarak görev alan veya seçilerek görev başına gelen şahısların amacının zengin olmak, şan, şöhret ve makam sahibi olmak değil, bilakis halkına hizmet etmek olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Bediüzzaman Said Nursî, cevabının bu kısmında idarecilere, seçilmişlere, bürokratlara, memurlara Nebevi bir düsturu hatırlatarak, çok güzel bir ders veriyor. Şöyle ki:

"İslâmiyetin ikinci bir kanun-u esasisi: Şu hadis-i şeriftir: 'Milletin efendisi, onlara hizmet edendir.' hakikatiyle, memuriyet bir hizmetkârlıktır; bir hâkimiyet ve benlik için tahakküm âleti değil... Bu zamanda terbiye-i İslâmiyenin noksanlığıyla ve ubudiyetin zafiyetiyle benlik, enaniyet kuvvet bulmuş. Memuriyeti hizmetkârlıktan çıkarıp bir hâkimiyet ve müstebidâne bir tahakküm ve mütekebbirane bir merteye tarzına getirdiğinden, abdestsiz, kiblesiz namaz kılmak gibi (esas maksadın dışına çıkılarak, kin, öfke, nefretle ve hissiyatla siyasi rant için yapılan icraatlar gibi), adalet; adalet olmaz, esasiyle de bozular. Ve hukuk-u ibad (kul hakkı) da zîr ü zeber olur."^[8]

Bediüzzaman Said Nursî, Şefik Paşa'ya verdiği cevabına devam ediyor:

"Hem de benim gibi bir adamın (âlim bir kişinin) millete ve devlete hizmeti nasihatıyledir. O da hüsn-i tesir iledir (nasihat, güzel ve müspet bir etki ve tesir bırakacak tarzda yapılmalıdır).

(1) O da hasbîlikledir (tesirli olmanın yolu, samimi olmaktan geçer).

(2) Bu da garazsızlık (kin taşımadan, öfkelenmeden, nefret söylemlerinden uzak durarak, dışlamadan, ötekileştirmeden yapılan nasihat samimi olur), (3) o da ivazsızlık (karşılık ve menfaat beklemeden),

(4) o da terk-i menafi-i şahsi (şahsi menfaati terk etmek) ileidir.

Binaenaleyh, ben maaşın kabulünde mazurum.”^[7]

Sözler, nasihatler; kin, garaz, nefret, intikam gibi duygularla söylenmiyorsa, o nasihat, o irşat hem samimidir hem de tesirlidir. Yine nasihat hiçbir maddi veya manevi beklenti içerisinde olmadan, bir karşılık beklemeden, şahsi bir menfaat ve çıkar olmaksızın yapılırsa, o nasihat ve irşat hem samimidir, hem de tesirlidir.

Said Nursî de tüm bu düsturlara riayet etmeyi şiar edinen bir İslam âlimi olduğundan, teklif edilen ve sus payı olarak nitelendirdiği maaşları ve nakit paraları kabul etmesinin mümkün olmadığını ifade ederek başka bir dik duruş örneği sergilemiştir.

Bediüzzaman Said Nursî’in tavizsiz dik duruş tavrına karşı, bu sefer Şefik Paşa biraz alttan alarak konuşmasına devam ediyor. Şöyle ki;

“Nâzır: Senin memleketine neşr-i maarif olan maksadın (eğitim ile ilgili teklifin), meclis-i vükelâda (Bakanlar Kurulunda) derdest-i tezekkürdür (görüşmeye alınmıştır, görüşülüyor, değerlendiriliyor).”^[7]

Şefik Paşa, Said Nursî’yi sakinleştirmek ve konuşma ortamının hararetini düşürmek amacıyla, sunmak istediği fikirlerini yazarak Mabeyn’e verdiği dilekçesinin Bakanlar Kurulunca görüşülmekte olduğunu ifade ediyor. Şefik Paşa rüşvet, tehdit ve korkutmanın bir işe yaramayacağını görmüş olsa gerek ki biraz geri adım atarak Said Nursî’yi sakinleştirmeye çalışıyor. Adeta “bak, senin projeni, tekliflerini dikkate alıyoruz, değerlendirme sürecine dâhil ettik, endişe etmene gerek yok” diyerek Said Nursî’ye bir mesaj vermeye çalışıyor.

“Cevaben: Acaba maarifi tehir (ertelemek, sonraya bırakmak), maaş taci edersiniz (hızlandırırsınız, öncelik verirsiniz), ne kaide ileidir? Menfaât-ı şahsiyemi (kişisel menfaatimi) menfaât-ı umumiye-i millete (tüm milletin menfaatine) tercih ediyorsunuz!”

“Nâzır hiddet etti.”^[7]

Said Nursî, milletin menfaati ile ilgili bir konu hakkında Mabeyne verdiği dilekçesinin öncelikli olarak dikkate alınması gerekirken, Şefik Paşa tarafından maaş, para teklifinin yapılmasının ne kadar yanlış olduğunu dile getiriyor. Said Nursî’nin Şefik Paşa’ya verdiği bu cevap sonrası, Şefik Paşa’nın daha da sinirlenmesine yol açıyor.

Bediüzzaman Said Nursî, Şefik Paşaya verdiği cevabına devam ediyor:

“Ben dedim:

“Ben hür yaşamışım. Hürriyet-i mutlakanın meydanı olan Şarkın dağlarında büyümüşüm. Bana hiddet fayda vermez; nâfile yorulmayınız. Beni nefyedim (sürgüne gönderin), Fizân olsun, Yemen olsun râzıyım. Siz de pîneduzluktan (eskileri, yırtıkları dikmekten) ve yamalıkçılıktan (tamircilikten) kurtulursunuz. Ben de yüksekte düşmekle incinmekten kurtulurum.”^[7]

Şefik Paşa,
Said Nursî’yi
sakinleştirmek
ve konuşma
ortamının
hararetini
düşürmek
amacıyla,
sunmak istediği
fikirlerini yazarak
Mabeyn’e verdiği
dilekçesinin
Bakanlar
Kurulunca
görüşülmekte
olduğunu ifade
ediyor.

“Siz de
pîneduzluktan ve
yamalıkçılıktan
kurtulursunuz.
Ben de yüksekten
düşmekle
incinmekten
kurtulurum.”

Said Nursî, fikir hürriyetinin önemine işaret ederek, hak bildiğini her zaman ve zeminde ifade eden bir zat olduğunu vurgulamaktadır. Bu tavrından sürgüne gönderilse bile vaz geçmeyeceğini beyan eder.

Said Nursî'nin “Siz de pîneduzluktan ve yamalıkçılıktan kurtulursunuz. Ben de yüksekten düşmekle incinmekten kurtulurum.” ifadesiyle, Şefik Paşa'nın ruh halini deşifre ederek, açık sözlü olunmasının gerektiğini söylüyor. “Eğer beni bu dik duruşumdan dolayı sürgüne gönderirseniz, siz de rahat edersiniz” demek istiyor. Yani padişahın ve Mabeyn paşalarının tasvip edilmeyen isteklerini, zulüm ve baskılarını, dayatmalarını, keyfi muamelelerini, yanlışlıklarını uygulamaya çalışmaktan (yani yırtık ve söküklere dikmekten, yamalamaktan) ve örtbas etmekten kurtulursun. Size verilmiş bir emri yerine getirememesi endişesinden ve padişahınıza karşı mahcup olmaktan da kurtulursunuz. Ben de doğru bildiğim fikir ve projelerimi savunmaktan ve hak bildiğim davamdan vazgeçmeyerek ve dik duruşumu bozmaya- rak, üzülme- kten kurtulurum.

“Nâzır:

Ne demek istiyorsun?

Cevaben dedim:

“Sigara kâğıdı kadar ince ve nizam (kanun, yasa) namıyla bir perdeyi bu kadar feveran-ı efkâr ve hissiyata karşı (fikir ve hissiyatların galeyana geldiği, köpürdüğü, öfkelenildiği bir durumda) herkesin üstüne örtmüştünüz.”^[7]

Said Nursî, II. Abdülhamid'in uyguladığı zayıf istibdat yönetimini eleştirmektedir. Kanun adı altında belki de kanun hükmünde kararnamelerle hazırlanmış, bir müzakere ve istişareden geçmemiş, uzmanlarca incelenmemiş, umumun mutabakatına mal olmamış adeta sigara kâğıdı kadar zayıf, herkesçe hoş karşılanmayan, benimsenmeyen, hukuki dayanağı olmayan, keyfi muamele tarzında, denetlemeden uzak hazırlanan kanunların, bu kadar insanın feveran etmesine, incinmesine, zarar görmesine ve karşı çıkmasına rağmen zorla tatbik edildiğini dile getirmektedir. Benzeri uygulamalara günümüz İslam âleminde de karşılaşıp karşılaşılmadığını okuyucularımızın ferasetine, basiretine ve takdirine havale ediyorum.

Bediüzzaman Said Nursî, Şefik Paşa'ya verdiği cevabına devam ediyor:

“Herkes altında sizin tazyikatinizle (baskı ve zorlamalarınızla) meyyit-i müteharrik (hareket halindeki ölü bir insan) gibi inliyor.”^[7]

Zayıf istibdadımızda çıkarılan kanunlar, baskı ve zorlamalarla, herkesin “ayakta yürüyen ölüler” gibi hareket etmesine neden olmuşsunuz. Ölü adam, konuşamaz, fikrini beyan edemez, nereye doğru yürümesi gerekiyorsa o tarafa doğru zorla itilir, kakılır, yürütülmeye çalışılır.

Görsel ve yazılı medya vasıtasıyla bir algı operasyonu oluşturularak insanların ne şekilde hareket etmeleri, ne şekilde düşünmesi gerektiği hususunda bir hipnotizma mekanizmasının tatbik edilmesi de bu kapsama girecektir.

Said Nursî, istibdad uygulamalarının zararlarını dile getiriyor: Herkesin içinde bir korku oluşturuyor. Keyfi uygulamalar zulüm getiriyor. Muhib, ajan ve hafiyelerin beyanlarına göre tahkik edilmeden, hukuka uygunluğu araştırılmadan muamele ediliyor. Jurnallemelerle iş görülüyor. Hak gaspı söz konusu. Fikrini söyleyenleri cezalandırıyorsunuz.

“Ben acemi idim, altına girmedim. Üstüne düştüm.”^[7]

Said Nursî gördüğü muameleler karşısında şaşkınlığını ifade ediyor: “Ben acemi idim” ifadesiyle, sizin bu yanlışlıklarınızı, keyfi uygulamalarınızı, fikir ve vicdan hürriyetine baskı kurduğunuzu, milletin menfaati yerine şahıs menfaatini öne çıkardığınızı bilmediğim için, karşılaştığım bu muameleler karşısında çok şaşırdım diyor.

Hem de bu tarz uygulama biçimine hiç alışık da değilim. Ben hürriyeti seven, kanunun kuvvetine güvenen, memurluğu hizmetkârlık olarak bilen, şahsi riyasetleri tasvip etmeyen biriyim. O nedenle sizin bana karşı yaptığınız bu kanunsuz ve vicdansız muamelelere, bürokratik engellemelere boyun eğmedim. Adeta sizin bu yanlış uygulamalarınıza karşı boyun eğmeyecek yani altına girmeyerek, karşı çıktım.

“Suret-i telebbüsüm (giyim tarzım) gibi ahlâkım da sakîl idi (hoşlanmadığınız bir karakterde idi).”^[7]

Benim giyim tarzım nasıl farklıysa, karakterim de, ahlakım da, tabiatım da, huyum da sizin hayal ettiğiniz gibi değildir, çok farklıdır. Sizin hoşunuza gidecek, size boyun eğecek, sizden rüşvet alacak, hiddetinize karşı korkup sinecek bir karakterim yoktur. Sizin hoşunuza gitmeyecek değişik bir ahlakım bir karakterim var.

“Bir kere Mabeyinde yırtıldı, Şişli’de bir Ermeni’nin evine düştüm. Orada yırtıldı, Şekerci Hanı’na düştüm. Orada da yırtıldı, tımarhaneye düştüm. Şimdi de tarassuthaneyeye (gözaltı yerine) düşmüşüm.”

“Hâsılı: Siz de o kadar yamacılık yapamazsınız. Ben de incinirim.

“Yırtık yamadan daha büyük hale geldi.”^[7]

Adeta feleğin çarkından geçen, taviz vermeyen birine, bu baskı ve zorlamalarınızla boyun eğdirmeniz mümkün değildir.

“Yırtık yamadan daha büyük hale geldi.” ifadesiyle, o kadar çok badireler atlattım ki adeta feleğin çarkından geçtim. Sizin tehditleriniz, hiddetleriniz, öfkelenmeniz veya verebileceğiniz cezalarınız bana vız gelir.

“Hem de Vilayat-ı Şarkiye’de iken sizi iyi bilirdim. Bu ahval, sizin seririnizi (gizli şeylerinizi, sırlarınızı) bana iyi öğretti.

Bâhusûs tımarhane bu metinleri bana iyi şerh etti. Hem de bu hallere teşekkür ederim. Zîrâ, suizan makamında hüsnüzan eder idim.”^[7]

Molla Said Nursî

Son olarak, Said Nursî, istibdadın anlaşılmasına sebep olunduğu için teşekkür ederek muhavereyi sonlandırıyor.

Benim giyim tarzım nasıl farklıysa, karakterim de, ahlakım da, tabiatım da, huyum da sizin hayal ettiğiniz gibi değildir, çok farklıdır.

*Bediüzzaman
Said Nursî, millet
ve devletine
nasihat veya irşad
şeklindeki hizmeti
esas almıştır.*

Zayıf istibdat döneminizde yapılan yanlışlıkları anlamama vesile olduğunuz için sizlere teşekkür ederim. Yani bu yaptıklarınızla halkı ve devleti nasıl idare ettiğinizin farkına da varmış oldum. Kısacası, yönetim şeklinizin istibdat tanımına mazhar olduğu kanaati bende hâsıl olmuştur.

Sonuçlar

Said Nursî'nin Divan-ı Harb-i Örfî adlı eserinde yer alan “Devr-i istibdadta tımarhaneden sonra tevkifhânedeki iken zabtiye nâzırı Şefik Paşa ile muhaveremdir” başlıklı metin esas alınarak yapılan analiz ve değerlendirme sonucunda varılan genel sonuçlar şunlardır.

• Bediüzzaman Said Nursî, “İstibdat ne şekilde olursa olsun, rast gelsem sille vuracağım” beyanına uygun hareket etmiş ve istibdadın her türlüüne karşı çıkan bir tavır sergilemiştir.

• Bediüzzaman Said Nursî, katılımcı dindar Cumhuriyeti savunan bir İslam âlimidir.

• Bediüzzaman Said Nursî, millet ve devletine nasihat veya irşad şeklindeki hizmeti esas almıştır. Nasihatlarını kin, garaz, nefret, intikam gibi duygularından uzak, hiçbir maddi veya manevi beklenti içerisinde olmadan, şahsi bir menfaat, karşılık veya çıkar beklemeden, samimi bir şekilde yapmıştır.

• Bediüzzaman Said Nursî, baskı ve istibdat idareleri tarafından teklif edilen sus payı niteliğindeki rüşvet ve makamları reddederek “hakkın hatırı âlidir; hiçbir hatıra fedâ edilmez” düsturundan taviz vermeyerek ve dünyevi makamları ve kazançları reddederek dik duruş örneği sergilemiştir. Hangi şart olursa olsun, hangi baskı uygulanırsa uygulansın inandığı Kur’ani ve Nebvi hakikatleri, taviz vermeden haykırıştır.

• Bediüzzaman Said Nursî, istibdat idarelerinin ortak özelliği olan tehdit, korkutma, ürkütme, caydırma ve yıldırma tarzındaki icraatları karşısında dik duruşunu bozmamış ve müspet hareket tarzını esas alarak mukabelede bulunmuştur.

• İstibdat idarelerini gerçekten tarif edebilmek için yapılan icraatlara ve uygulamalara bakılması gerekir. Bir ülke yönetiminin adı Cumhuriyet olabilir. Hatta seçimle işbaşına gelinebilir. Fakat yönetim ve icraat demokratik niteliklere sahip olmazsa adı Cumhuriyet olsa bile, icraatına göre zayıf istibdat, şiddetli istibdat, mutlak istibdat, keyfi yönetim, baskı veya dayatma ile iş gören yönetim, evrensel hukuk kriterlerinden uzaklaşan bir yönetim gibi çeşitli adlarla anılır. Bediüzzaman Said Nursî, Cumhuriyetin, mânâsız isim ve resimden ibaret olmaması gerektiğini savunur.

• Devr-i istibdat dönemi olarak tanımlanan ve Şefik Paşa ile muhaverenin geçtiği II. Abdülhamid dönemindeki icraatları ve karşılaştığı muameleleri dikkate alan Bediüzzaman Said Nursî, bu dönemi “zayıf istibdat dönemi” olarak tanımlamıştır. Diğer taraftan, II. Abdülhamid Hân’ın şahsı için “mazlûm padişah, şevketli sultan ve şahsen velî bir zattır” övgüsünü yapmıştır. Bu iki yaklaşım dikkate alındığında Bediüzzaman Said Nursî, Sultan II.

Abdülhamid'in şahsını değil, uyguladığı metodu ve menfi siyâsetini tenkît etmiştir. Bu tenkit, hak ve hakikat adına yapılmış bir uyarı niteliğindeki müsbet tenkittir. Aynı zamanda bu tavır ve tenkit anlayışı, gelecek nesiller için de bir mesaj ve örneklik içerir niteliktedir.

- Bediüzzaman Said Nursî, hürriyete âşık, kanun kuvvetine güvenen, memurluğu hizmetkârlık olarak bilen, şahsi riyasetleri asla tasvip etmeyen, kanunsuz ve vicdansız muamelelere, bürokratik engellemelere boyun eğmeyen ve daima istikrarlı bir dik duruş sergileyen bir şahsiyettir.

- Bu incelemede sonuç olarak zemin, zaman ve kişilerin değişmesine rağmen hakikatlerin değişmediği ve Risale-i Nur eserlerinin de bu temel hakikatleri nazara verdiği sonucuna varılmıştır. Risale-i Nur Külliyyatı içerisinde yer alan siyasi ve içtimai meselelere dair konuların ihtiva ettiği mesajların ve ince ayrıntıların kavranabilmesi için inceden inceye mütalaa ve müzakere edilerek okunulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Dipnotlar:

- [1] Eski Said Dönemi Eserleri, Divân-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat, s.136
- [2] Eski Said Dönemi Eserleri, Münazarat, Yeni Asya Neşriyat, s.208
- [3] Orhan Dindar, Bediüzzaman Said Nursî ve II. Abdülhamid, Yeni Asya Neşriyat, 2016
- [4] Eski Said Dönemi Eserleri, Tulüat, Yeni Asya Neşriyat, s. 581
- [5] Eski Said Dönemi Eserleri, Divân-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat, s.159
- [6] Şualar, Yeni Asya Neşriyat, s.426
- [7] Eski Said Dönemi Eserleri, Divân-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat, s.158
- [8] Emirdağ Lahikası II, Yeni Asya Neşriyat, s.760